

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม
OFFICE OF INDUSTRIAL ECONOMICS

เอกสารเผยแพร่อุตสาหกรรมน่ารู้ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ **อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมยา**

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม
OFFICE OF INDUSTRIAL ECONOMICS

เอกสารเผยแพร่อุตสาหกรรมนำรัฐ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ **อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมยา**

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรชั้นนำ การพัฒนาอุตสาหกรรม

พันธกิจ/ภารกิจ

- จัดทำ บูรณาการ ผลักดันนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่า และขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน
- จัดทำระบบสารสนเทศเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ตัวชี้วัด สัญญาณเตือนภัยภาคอุตสาหกรรม ที่ทันสมัย เชื่อถือได้ และเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้บริการเผยแพร่
- สร้างความเข้มแข็งในการเป็นองค์กรแห่งความรู้ด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

ค่านิยม

จริยธรรมนำคน	พัฒนาตนเป็นนิจ
สร้างมิตรร่วมงาน	ปฏิบัติการเชิงรุก

คำนำ

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม ได้จัดทำเอกสารความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจในอุตสาหกรรมรายสาขาให้แก่ผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมและผู้สนใจทั่วไป ซึ่งนับเป็นบทบาทหน้าที่หลักบทบาทหนึ่งของ สศอ. คือ การเป็นองค์กรแห่งความรู้ด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจในอุตสาหกรรมรายสาขาที่สำคัญ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ทั้งนี้ หากสนใจต้องการข้อมูลเพิ่มเติม สามารถติดต่อสอบถามได้ที่ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม โทรศัพท์ 0 2202 4274, 0 2202 4284 โทรสาร 0 2644 7023 Website : <http://www.oie.go.th/>

สารบัญ

หน้า

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหาร

1.สถานภาพ	1
2.แนวโน้มอุตสาหกรรม	11
3.ปัญหาและอุปสรรค	12
4.แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม	13

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมยา

1.สถานภาพ	16
2.แนวโน้มอุตสาหกรรม	21
3.ปัญหาและอุปสรรค	23
4.แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม	24

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหาร

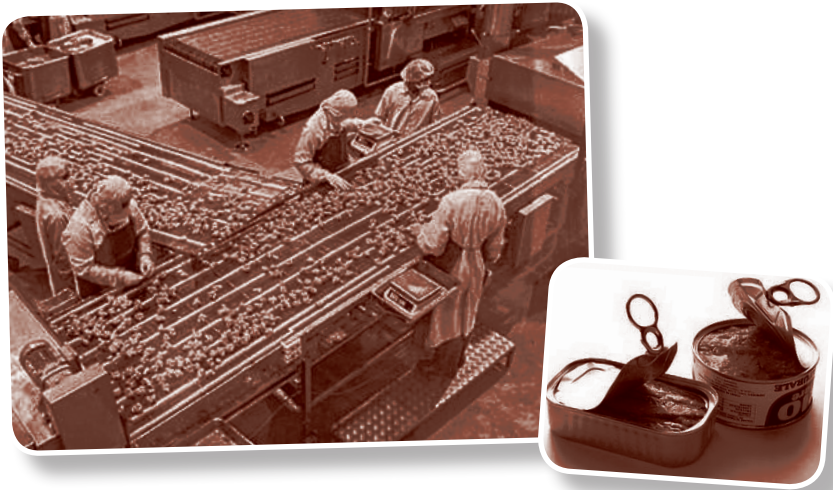
1. ภาพรวม

"อุตสาหกรรมอาหาร" เป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตร เป็นแหล่งรองรับแรงงานส่วนใหญ่ของภาคอุตสาหกรรม เป็นอุตสาหกรรมที่กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และเป็นแหล่งเสริมรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชนในชนบทไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน โดยปัจจุบันสินค้าอาหารของไทยสามารถส่งออกไปยังประเทศต่างๆ มากกว่า 200 ประเทศ คิดเป็นมูลค่าสินค้าอาหารและเกษตรแปรรูปเฉลี่ยมากกว่าปีละ 800,000 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนใน GDP เฉลี่ยร้อยละ 8 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10.6 ต่อปี

โรงงานอุตสาหกรรมอาหารกว่าร้อยละ 90 เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งหากแบ่งตามขนาดเงินลงทุนจะมีสัดส่วนของโรงงานขนาดใหญ่ (เงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท) ร้อยละ 3.1 ขนาดกลาง (เงินลงทุน 10 ล้านบาท ถึง 100 ล้านบาท) ร้อยละ 1.3 และโรงงานขนาดเล็ก (เงินลงทุนน้อยกว่า 10 ล้านบาท) ร้อยละ 95.6

ประเภทอุตสาหกรรมอาหารที่มีการผลิตสำคัญ (ไม่รวมข้าว) ได้แก่ น้ำตาล มีปริมาณการผลิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด รองลงมา คือ อาหารสัตว์ ร้อยละ 23.8 ธัญพืช และแป้ง ร้อยละ 7.4 น้ำมันพืช ร้อยละ 5.9 ปศุสัตว์ ร้อยละ 5.8 นมและผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 4.3 ผักผลไม้ ร้อยละ 3.7 ประมง ร้อยละ 3.4 และเบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ร้อยละ 0.7

สำหรับสินค้าอาหารส่งออกที่สำคัญของไทย ประกอบด้วย กลุ่มสินค้าธัญพืชและแป้ง (รวมข้าว) คิดเป็นมูลค่า ร้อยละ 26.7 ประมง ร้อยละ 24.6 พืชผักผลไม้ ร้อยละ 10.2 น้ำตาล ร้อยละ 7.6 ปศุสัตว์ ร้อยละ 7.1 และสินค้าอื่นๆ ร้อยละ 23.8 ของสินค้าอาหารส่งออกโดยรวม

การผลิต

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามเพื่อใช้ในการจัดทำดัชนีอุตสาหกรรมของศูนย์สารสนเทศเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ของสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ปริมาณการผลิตของอุตสาหกรรมอาหาร ในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา (ปี 2551 - 2554) อยู่ระหว่าง 11.1 - 18.7 ล้านตัน หรือเฉลี่ย 15.6 ล้านตันต่อปี มีการขยายตัวโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 12.5 ต่อปี สำหรับการใช้จ่ายกำลังการผลิตในภาพรวมของอุตสาหกรรมอาหารอยู่ระหว่างร้อยละ 42.1 - 52.8 หรือเฉลี่ยร้อยละ 46.9 ต่อปี และหากไม่รวมกำลังการผลิตน้ำตาลที่มี

อัตราต่ำกว่าสินค้าชนิดอื่น จะมีการใช้กำลังการผลิตอยู่ระหว่างร้อยละ 53.8 - 58.5 หรือเฉลี่ยร้อยละ 55.4 ต่อปี ทั้งนี้ การผลิตของอุตสาหกรรมอาหารมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก โดยปัจจัยร่วมกัน ได้แก่ การผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ภาวะเศรษฐกิจของประเทศผู้นำเข้า ความตกลงทางการค้า รวมถึงภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกจากนี้ปัจจัยที่แตกต่างกันจะมีผลต่อการผลิตในแต่ละกลุ่มสินค้าโดยสรุป ดังนี้

1) กลุ่มประมง ปริมาณการผลิตสินค้าอาหารทะเล ในช่วงปี 2551 - 2554 ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยประมาณร้อยละ 3.3 ต่อปี หรือประมาณ 949,862.4 ตันต่อปี การใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยตลอด 4 ปีอยู่ที่ร้อยละ 44.5 การผลิตส่วนใหญ่เพื่อการส่งออกกว่าร้อยละ 90 โดยมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการผลิต คือ ราคาวัตถุดิบผันแปรจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ต้นทุนการจับเพิ่มขึ้นจากราคาน้ำมัน การที่เรือประมงไทยถูกจับกุมในน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน การระบาดของโรค การปนเปื้อนของสารเคมีที่ตกค้าง การประกาศเขตห้ามการเลี้ยงกุ้ง การขาดแคลนวัตถุดิบ และการกีดกันทางการค้าในรูปแบบภาษีและไม่ใช่ภาษี เช่น การประกาศห้ามนำเข้าสำหรับการทำประมงผิดกฎหมายของสหภาพยุโรป รวมถึงการตรวจสอบสารตกค้างที่เข้มงวดมากขึ้น สำหรับสินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ ปลาทูน่ากระป๋อง มีปริมาณการผลิตเฉลี่ยประมาณ 600,000 ตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยประมาณร้อยละ 55.1 รองลงมา คือ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง และกุ้งแปรรูป มีปริมาณการผลิตเฉลี่ยประมาณ 130,000 ตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยประมาณร้อยละ 51

2) กลุ่มปศุสัตว์ ปริมาณการผลิตสินค้าปศุสัตว์ โดยเฉพาะไก่ ในช่วงปี 2551 - 2554 ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปริมาณ 1,156,627.5 ตัน ในปี 2552 เป็นปริมาณ 2,006,973.5 ตัน ในปี 2554 ซึ่งมีการใช้กำลังการผลิตสูงสุดถึงร้อยละ 68.6 โดยในปี 2554 ประเทศญี่ปุ่นที่เป็นตลาดสำคัญของสินค้าไก่เกิดแผ่นดินไหว-สึนามิ และทำให้โรงไฟฟ้านิวเคลียร์เสียหาย เกิดความไม่เชื่อมั่นในอาหารที่อาจปนเปื้อนสารกัมมันตภาพรังสี ส่งผลให้ญี่ปุ่นหันมานำเข้าไก่จากไทยมากขึ้น สำหรับสินค้าสำคัญในกลุ่ม ได้แก่ ไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง และไก่แปรรูป โดยแนวโน้มการผลิตได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบจากไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง เป็นไก่แปรรูปมากขึ้น เช่น ไก่ชิ้นทอด (คาราเกะ) ไก่หมักซอสย่าง (เทอริยากิ)

3) กลุ่มผักผลไม้ ปริมาณการผลิตสินค้าผักผลไม้แปรรูปประเภทกระป๋อง แช่แข็ง และ凍 ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 1,046,091.9 ตันต่อปี ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 21.8 ต่อปี มีการใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 40.9 โดยในช่วงปี 2551-2554 ปริมาณการผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้น

และลดลงบ้างในปี 2552 เนื่องจากเกิดภาวะภัยแล้งและภัยธรรมชาติ ทำให้ขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตในภาพรวม ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน การขายตัวราคากันเอง และการกีดกันทางการค้า เช่น การเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด และการตรวจสอบด้านสารตกค้าง และศัตรูพืช สำหรับสินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ สับปะรดกระป๋อง มีปริมาณการผลิตโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 380,000 ตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 40.9

4) กลุ่มธัญพืชและแป้ง ปริมาณการผลิตสินค้าธัญพืชและแป้ง โดยเฉพาะแป้งมันสำปะหลัง ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ย 2,110,793.0 ตันต่อปี ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.4 ต่อปี มีการใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 56.9 ทั้งนี้ การผลิตแป้งมันสำปะหลังเพื่อป้อนผู้บริโภคทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีสัดส่วนอยู่ที่ 44 : 56 สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตในภาพรวม ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน โรคและศัตรูพืช การกีดกันทางการค้า เช่น การปนเปื้อนของสารเคมี และอื่นๆ

5) กลุ่มน้ำตาล ปริมาณการผลิตน้ำตาลทรายและกากน้ำตาล ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 12.7 ล้านตันต่อปี จากการขยายตัวของการปลูกอ้อยตั้งแต่ปี 2553 ทำให้ปริมาณการผลิตขยายตัวประมาณร้อยละ 19.2 ต่อปี มีการใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 40.5 มีสัดส่วนการผลิตเพื่อป้อนผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศในสัดส่วน 64:36 สำหรับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตในภาพรวม ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน การกีดกันทางการค้า เช่น การกำหนดโควตา การอุดหนุนประเทศในกลุ่ม และการทดแทนของน้ำตาลที่ผลิตได้จากพืชชนิดอื่น รวมถึงการใช้กากน้ำตาลเป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอล

6) กลุ่มสินค้าอื่นๆ ได้แก่ น้ำมันพืช ผลิตภัณฑ์นม อาหารสัตว์ และมะพร้าวสำเร็จรูป มีปริมาณการผลิต ดังนี้

(1) **น้ำมันพืช** ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 1,673,145.6 ตันต่อปี ซึ่งจะผลิตในรูปของน้ำมันถั่วเหลือง และน้ำมันปาล์ม เป็นหลัก มีการใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 39.2 ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 6.4 ต่อปี เป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศประมาณร้อยละ 80 โดยการผลิตมีทิศทางการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปริมาณความต้องการบริโภคและเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทน ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายและยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนและส่งเสริมพลังงานทดแทนในรูปไบโอดีเซล

(2) **ผลิตภัณฑ์นม** ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 1,224,011.5 ตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 45 ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 32.8 ต่อปี เป็นการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ โดยการผลิตมีทิศทางการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากแนวโน้มการบริโภคที่ดีขึ้น

(3) **อาหารสัตว์** ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 6.7 ล้านตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 68.1 ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 12.2 เป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศประมาณร้อยละ 92 โดยการผลิตอาหารไก่ซึ่งเป็นสินค้าหลักของกลุ่มได้เพิ่มปริมาณการผลิตขึ้นมาโดยตลอด เนื่องจากสามารถแก้ไขการระบาดของเชื้อไข้หวัดนกในประเทศไทย ทำให้ปริมาณการเลี้ยงไก่และสัตว์อื่นๆ ได้รับผลดีจากการส่งออกที่เพิ่มขึ้น

(4) **เบหมีกิ่งสำเร็จรูป** ในช่วงปี 2551 - 2554 มีการผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ 196,837.9 ตันต่อปี ใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยร้อยละ 46.9 ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 12.9 ต่อปี เป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศประมาณร้อยละ 83 โดยการผลิตเริ่มเพิ่มขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน และการเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค ประกอบกับการเกิดมหาอุทกภัยในช่วงปลายปี 2554 ทำให้มีการผลิตเพิ่มขึ้นตามความต้องการที่มากขึ้น

การตลาด

1) การส่งออก

การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมอาหารของไทยในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (2551 - 2554) มีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 10.6 ต่อปี คิดเป็นปริมาณการส่งออกเฉลี่ย 30.4 ล้านตันต่อปี และมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยปีละ 27,069.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้การส่งออกขยายตัว คือ ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศคู่ค้าหลัก คือ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป และจีน ยังขยายตัวดี การจัดทำเขตการค้าเสรี โดยเฉพาะกับประเทศจีนและออสเตรเลียที่เป็นตลาดใหญ่ การแสดงสินค้าในต่างประเทศ รวมถึงการดำเนินนโยบายศรัทธาไทยสู่โลก ส่งผลให้อาหารไทยเป็นที่รู้จักในระดับสากลมากขึ้น ทำให้เกิดการนำเข้าเครื่องเทศและเครื่องปรุงรสในการประกอบอาหารไทยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้สินค้าอุตสาหกรรมอาหารหลายประเภท เช่น ทุ่นากระป๋อง สับปะรดกระป๋อง กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อไก่แปรรูป ยังได้รับการยอมรับจากต่างประเทศในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพสินค้าและรักษามาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทำให้การส่งออกขยายตัวต่อเนื่องทุกปี

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าอาหารที่สำคัญ คือ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่สืบเนื่องมาจากวิกฤติการเงินของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 2551 - 2552 และราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้นกว่าร้อยละ 40 จากฐานปี 2547 ทำให้ระดับราคาสินค้าและบริการปรับเพิ่มขึ้น และอำนาจซื้อของผู้บริโภคมีแนวโน้มลดลง รวมถึงการพยายามรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

กำลังพัฒนาด้วยการบริหารการนำเข้าที่เข้มงวดขึ้น และมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เช่น สหรัฐฯ ใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping : AD) ในสินค้ากุ้งแช่แข็ง และสหภาพยุโรปจะกำหนดภาษีนำเข้าไก่หมักเกลือที่โดยรวมผลิตภัณฑ์ไก่ส่งออกของไทยไว้ ถึงแม้ว่าองค์การการค้าโลกจะตัดสินให้ยกเลิกมาตรการดังกล่าวแล้ว ส่งผลให้การส่งออกในช่วงปี 2551 - 2552 ชะลอตัวลง นอกจากนี้มาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยอาหารของประเทศคู่ค้า ทำให้สินค้าอาหารของไทยถูกกักกันและเกิดการชะลอการนำเข้าหลายรายการ

สำหรับการส่งออกสินค้าอาหาร แบ่งตามกลุ่มสินค้าสำคัญ ดังนี้

(1) **กลุ่มประมง** ปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2551-2554 เฉลี่ยประมาณกว่า 1.6 ล้านตันต่อปี มูลค่า 6,652.9 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 24.6 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหาร ขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.2 ต่อปี สินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ **กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง และกุ้งแปรรูป** มีปริมาณการส่งออกเฉลี่ย 385,900 ตันต่อปี มูลค่าเฉลี่ย 2,926.4 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 43.9 ของมูลค่าสินค้ากลุ่มประมงทั้งหมด โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 15 ต่อปี **สำหรับตลาดส่งออกสำคัญ คือ สหรัฐฯ ในสัดส่วนร้อยละ 48 ญี่ปุ่น ร้อยละ 20 แคนาดา ร้อยละ 5.2 และสหภาพยุโรป ร้อยละ 10** สินค้ารองลงมา คือ **ปลาทูน่ากระป๋อง/แปรรูป** มีปริมาณการส่งออกเฉลี่ย 579,087 ตันต่อปี มูลค่าเฉลี่ย 2,115.4 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.8 ของมูลค่าสินค้ากลุ่มประมงทั้งหมด โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.5 ต่อปี **สำหรับตลาดส่งออกสำคัญ คือ สหรัฐฯ ร้อยละ 26 สหภาพยุโรป ร้อยละ 15 ญี่ปุ่น ร้อยละ 6 ออสเตรเลีย ร้อยละ 10 และแคนาดา ร้อยละ 8** โดยในช่วงปี 2553-2554 มูลค่าการส่งออกกุ้ง และทูน่า มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากการที่ประเทศผู้ผลิต ได้แก่ จีน อินโดนีเซีย และเอกวาดอร์ ประสบปัญหาโรคระบาดในกุ้ง ประกอบกับราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกได้ปรับตัวสูงขึ้น

(2) **กลุ่มผักผลไม้** ปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2551-2554 เฉลี่ยประมาณ 2.86 ล้านตันต่อปี มูลค่า 2,754.7 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.4 ต่อปี หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10.2 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารทั้งหมด สินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ **สับปะรดกระป๋อง** มีมูลค่าการส่งออก ร้อยละ 35 ของมูลค่าการส่งออกผลไม้กระป๋องและแปรรูป **สำหรับตลาดส่งออกสำคัญ คือ สหภาพยุโรป มีสัดส่วนร้อยละ 32 สหรัฐฯ ร้อยละ 29 ญี่ปุ่น ร้อยละ 7 รัสเซีย ร้อยละ 6.3 และแคนาดา ร้อยละ 4.2**

(3) **กลุ่มพืชและแป้ง** ปริมาณการส่งออก(รวมข้าว) ในช่วงปี 2551-2554 เฉลี่ยประมาณ 15.2 ล้านตัน มูลค่า 7,220.8 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.6 ต่อปี หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.7 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารทั้งหมด สินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ **ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง** มีมูลค่าการส่งออกประมาณร้อยละ 20 ของมูลค่าการส่งออกของกลุ่ม โดยมีปริมาณเฉลี่ย 5.4 ล้านตัน มูลค่า 1,396.7 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 25 ต่อปี สำหรับ**ตลาดส่งออกสำคัญ** คือ **จีน** มีสัดส่วนร้อยละ 57 **ญี่ปุ่น** ร้อยละ 15 **อินโดนีเซีย** ร้อยละ 10 และ**ไต้หวัน** ร้อยละ 8

(4) **กลุ่มสุสัตว์** ปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2551-2554 เฉลี่ยประมาณ 472,037.2 ตันต่อปี มูลค่า 1,915.2 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.3 ต่อปี หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.1 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารทั้งหมด สินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ **ไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง และไก่แปรรูป** มีมูลค่าการส่งออกร้อยละ 92 ของมูลค่าการส่งออกของกลุ่ม โดยปริมาณและมูลค่าการส่งออกไก่แปรรูปเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากมูลค่าร้อยละ 32.5 เป็นร้อยละ 98 เนื่องจากยังไม่สามารถส่งออกในรูปไก่สดแช่เย็นแช่แข็งในตลาดหลักทั้งญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นผลจากวิกฤติการณ์ไข้หวัดนก ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ทั้งนี้ ในปี 2555 อาจได้รับข่าวดีจากการที่สหภาพยุโรปกำลังพิจารณายกเลิกประกาศการห้ามนำเข้าไก่สดแช่เย็นแช่แข็งจากไทย สำหรับ**ตลาดส่งออกสำคัญ** คือ **สหภาพยุโรป** ร้อยละ 45 **ญี่ปุ่น** ร้อยละ 45 และอื่นๆ เช่น **ลาว สิงคโปร์**

(5) **กลุ่มน้ำตาล** ปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2551 - 2554 เฉลี่ยประมาณ 5.1 ล้านตัน มูลค่า 2,070.4 ล้านเหรียญสหรัฐ ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 46.1 ต่อปี หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.6 ของมูลค่าการส่งออกอาหารทั้งหมด สำหรับ**ตลาดส่งออกสำคัญ** คือ **ญี่ปุ่น** มีสัดส่วนร้อยละ 15 **อินโดนีเซีย** ร้อยละ 15 **กัมพูชา** ร้อยละ 10 และ**จีน** ร้อยละ 5 ในส่วนมูลค่าการส่งออกน้ำตาลทรายและกากน้ำตาล มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากการปรับเพิ่มขึ้นของระดับราคาในตลาดโลก โดยเป็นผลของปริมาณสต็อกน้ำตาลโลกได้ปรับลดลงจากการที่ประเทศอินเดียประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ทำให้ไม่สามารถ

ส่งออกน้ำตาลในปริมาณมากได้ ประกอบกับประเทศบราซิลซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ของโลก มีการนำอ้อยไปผลิตเป็นเอทานอลเพื่อใช้ในประเทศมากขึ้นจากราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้น

(6) **กลุ่มสินค้าอื่นๆ** ได้แก่ อาหารสัตว์เลี้ยง น้ำมันพืช สิ่งปรุงรสอาหาร นมและผลิตภัณฑ์ และอื่นๆ โดยปริมาณการส่งออกในช่วงปี 2551 - 2554 เฉลี่ยประมาณ 5.3 ล้านตันต่อปี มูลค่าเฉลี่ย 6,455.0 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวลดลงร้อยละ 3.9 ต่อปี ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.8 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารทั้งหมด สินค้าสำคัญในกลุ่ม คือ **อาหารสัตว์เลี้ยง** มีมูลค่าการส่งออกของกลุ่มมากที่สุด เฉลี่ยสัดส่วนร้อยละ 9.5 รองลงมา คือ น้ำมันพืช และสิ่งปรุงรสอาหาร ร้อยละ 6.4 และ 5.7 ตามลำดับ สำหรับ**ตลาดส่งออกสำคัญ** คือ ญี่ปุ่น มีสัดส่วนร้อยละ 30 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 12 มาเลเซีย ร้อยละ 7 และอิตาลี ร้อยละ 7

2) การนำเข้า

สินค้าวัตถุดิบและอาหารของไทยในช่วงปี 2551 - 2554 มีปริมาณการนำเข้าเฉลี่ย 10.0 ล้านตัน มูลค่า 8,085.0 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวในเชิงมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.6 ต่อปี โดยสามารถแบ่งกลุ่มสินค้านำเข้าได้ 2 ประเภท คือ

(1) **สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป** มีสัดส่วนการนำเข้าประมาณร้อยละ 64.4 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด สินค้าสำคัญ ได้แก่ สัตว์น้ำแช่เย็นแช่แข็ง เช่น ปลาทูน่าสายพันธุ์ต่างๆ กุ้ง ปลา ปลาทูน่า และอื่นๆ มีปริมาณการนำเข้าเฉลี่ยกว่า 0.8 ล้านตันต่อปี และมูลค่า 1,255.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ต่อปี โดยเฉพาะการนำเข้าปลาแช่แข็งสายพันธุ์ที่นำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตทูน่ากระป๋องและแปรรูป มีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับทิศทางการส่งออก สำหรับ**ตลาดนำเข้าที่สำคัญ** คือ ไต้หวัน มีสัดส่วนร้อยละ 20 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 15 เกาหลีใต้ ร้อยละ 10 วานูอาตู ร้อยละ 10 และญี่ปุ่น ร้อยละ 10

นอกจากนี้มีการนำเข้าพืชและผลิตภัณฑ์จากพืช ซึ่งมีปริมาณการนำเข้าเฉลี่ยกว่า 4.5 ล้านตันต่อปี มูลค่าประมาณ 2,100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สินค้าสำคัญ คือ สินค้าวัตถุดิบที่ไทยผลิตได้ไม่เพียงพอ เช่น ข้าวสาลี มีอัตราขยายตัวของการนำเข้าสูงภายหลังจากที่เปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทย-ออสเตรเลีย และเมล็ดพืชน้ำมันและกากพืชน้ำมัน เช่น ถั่วเหลืองและกากถั่วเหลือง โดยมีมูลค่าการนำเข้าประมาณร้อยละ 25 ของการนำเข้าอาหารทั้งหมด **สำหรับตลาดนำเข้าที่สำคัญ คือ บราซิล มีสัดส่วนร้อยละ 48 อาร์เจนตินา ร้อยละ 20 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 10 และอินเดีย ร้อยละ 8**

(2) สินค้าอุปโภคบริโภค มีการนำเข้าเฉลี่ยประมาณ 1.8 ล้านตันต่อปี มูลค่า 2,877.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยการขยายตัวจะปรับตามความต้องการบริโภคของประชาชน สินค้าที่นำเข้ามาบริโภค เช่น ผักผลไม้เมืองหนาว (แอปเปิ้ล แพร่ ท้อ พลัม) ขยายตัวอย่างต่อเนื่องภายหลังเปิดเสรีทางการค้าไทย - จีน ส่งผลให้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 139,769 ตันต่อปี มูลค่า 3,532.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และนมและผลิตภัณฑ์นม มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นภายหลังเปิดเสรีทางการค้าไทย - ออสเตรเลีย ไทย - นิวซีแลนด์ โดยมีปริมาณการนำเข้าเฉลี่ย 172,050 ตันต่อปี มูลค่า 477 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับแนวโน้มมูลค่าการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคในภาพรวมขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.3 ต่อปี **ตลาดนำเข้าที่สำคัญ คือ จีน มีสัดส่วนร้อยละ 30 ญี่ปุ่น ร้อยละ 12 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 8 และมาเลเซีย ร้อยละ 6**

2. แนวโน้มอุตสาหกรรม

แนวโน้มอุตสาหกรรมอาหารในระยะสั้นคาดว่า ทั้งภาคการผลิตและการส่งออกจะยังคงเพิ่มขึ้น โดยมีปัจจัยต่าง ๆ สนับสนุน คือ การรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยและของโลกมีแนวโน้มค่อนข้างทรงตัว ซึ่งจะเป็นผลดีในการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคสินค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารทดแทนสินค้าคงทนอื่นๆ อย่างไรก็ดีตาม หากอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อสหรัฐฯ ยังมีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อมูลค่าการส่งออกในรูปเงินบาทลดลงได้ นอกจากนี้การปรับตัวของระดับอัตราดอกเบี้ย และการที่ระดับราคาน้ำมันยังคงทรงตัวในระดับที่สูงอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความวิตกกังวลในเรื่องโรคไข้หวัดนก และสารตกค้างในอาหารที่จะเป็นมาตรการกีดกันทางการค้า อาจส่งผลกระทบต่อภาคการผลิต การบริโภค และการส่งออก ไม่สามารถขยายตัวได้ตามเป้าหมาย

สำหรับแนวโน้มในระยะยาวคาดว่า อุตสาหกรรมอาหารของไทยยังต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น การบริโภคอาจต้องการอาหารที่เน้นเพื่อสุขภาพ ป้องกันโรค หรืออาหารเฉพาะสำหรับผู้ป่วย ซึ่งปราศจากสารปนเปื้อน รวมถึงจะเกิดมาตรการกีดกันทางการค้ารูปแบบใหม่ๆ และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

แนวโน้มของอุตสาหกรรมอาหารในแต่ละกลุ่มผลิตภัณฑ์สำคัญ มีดังนี้

1) กลุ่มประมง ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลกระป๋อง เช่น ปลาทูน่ากระป๋อง และอาหารทะเลแปรรูป มีแนวโน้มที่จะผลิตและส่งออกเพิ่มขึ้น จากปัจจัยเสริมด้านตลาดต่างประเทศ ได้แก่ การได้คืนสิทธิประโยชน์ทางศุลกากร GSP จากสหภาพยุโรป การยกเลิกเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มตลาด AD ในประเทศสหรัฐฯ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อแนวโน้มด้านการผลิตและการส่งออกกุ้งไทยได้เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี ยังคงมีปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตของสินค้าในกลุ่มนี้ ได้แก่ อัตราแลกเปลี่ยน การขาดแคลนแรงงาน และการลดลงของปริมาณวัตถุดิบเนื่องจากปริมาณฟาร์มเพาะเลี้ยงในประเทศลดลง

2) กลุ่มพืชผักผลไม้ ประกอบด้วย สับปะรดกระป๋อง และผลิตภัณฑ์ผักและผลไม้แปรรูปต่างๆ มีแนวโน้มจะขยายตัวด้านการผลิตและส่งออกเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากภัยธรรมชาติและการลดพื้นที่เพาะปลูกจากปัญหาวัยแล้ง อุทกภัย และภาวะเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปชะลอตัวที่อาจ

ลูกลามไปยังตลาดอื่นๆ ทั้งนี้ อาจได้รับผลดีบ้างในสินค้าผักและผลไม้สดแช่เย็น จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างต่อเนื่องกับจีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา

3) สินค้าคู่สัตว์ ประกอบด้วย ไก่สดแช่เย็นแช่แข็ง มีแนวโน้มที่จะผลิตและส่งออกในปริมาณและมูลค่าที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยปรับกระบวนการผลิตไปผลิตในลักษณะไก่แปรรูป ได้แก่ ไก่ต้มสุก และไก่พร้อมรับประทาน เช่น ไก่คาราเกะ ไก่ปรุงสำเร็จ เพื่อส่งออกในตลาดหลัก คือ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้น แม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคไข้หวัดนก และความวิตกกังวลในเรื่องสารตกค้าง แต่ไทยยังสามารถรักษาภาพลักษณ์ของสินค้าไก่ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลในตลาดโลกได้ ทั้งนี้ สถานการณ์การผลิตและการส่งออกคาดว่าจะเพิ่มขึ้นจากการเริ่มมาตรวจรับรองโรงงานผลิตไก่สดแช่เย็นแช่แข็งของสหภาพยุโรป และอียิปต์ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยกลับมาส่งออกไก่สดแช่เย็นแช่แข็งได้อีกครั้ง หลังจากเกิดการระบาดของโรคไข้หวัดนกตั้งแต่ปี 2547

4) กลุ่มธัญพืชและแป้ง มีแนวโน้มการผลิตลดลง เนื่องจากวัตถุดิบมีปริมาณลดลง จากผลของการระบาดของเพลี้ยแป้ง การเกิดภัยแล้งและน้ำท่วม ทำให้พื้นที่เพาะปลูกบางแห่งเสียหาย แต่จากระดับราคาที่สูงขึ้น สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเริ่มขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น

5) กลุ่มสินค้าอื่นๆ เช่น สินค้าน้ำตาลทราย คาดว่าจะมีการผลิตและส่งออกได้เพิ่มขึ้น แต่การผลิตอาจล่าช้าไปบ้างจากปัญหาภัยธรรมชาติทั้งภายในประเทศ และในหลายประเทศที่เป็นแหล่งผลิตอ้อย ทำให้ระดับราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนน้ำมันพืช เช่น ปาล์มน้ำมัน จะมีการผลิตเพิ่มขึ้นจากปริมาณวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูก และสวนปาล์มใหม่ที่เริ่มให้ผลผลิต

3. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาด้านการผลิต

วัตถุดิบ มีความไม่สม่ำเสมอของปริมาณและคุณภาพของผลผลิต การควบคุมการระบาดของโรคพืชและสัตว์ รวมถึงการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว วัตถุดิบยังไม่ทั่วถึง และไม่ทันสถานการณ์ นอกจากนี้การบริหารจัดการโลจิสติกส์ยังมีความเหลื่อมล้ำกันในหลายระดับ ทำให้ผู้ประกอบการมีความลำบากในการปรับตัวเพื่อคัดสรรวัตถุดิบตามที่ต้องการ

แรงงาน มีความขาดแคลนแรงงานในกระบวนการผลิต ทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือ โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว การใช้แรงงานต่างด้าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการที่แรงงานชาวไทยไม่สนใจทำงานในโรงงานอาหารเนื่องจากเรื่องปัจจัยความไม่สะดวกและสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น ความร้อน กลิ่น และการต้องยืนทำงาน จึงให้ความสนใจทำงานด้านบริการหรือเป็นพนักงานขายตามห้างสรรพสินค้าแทน

เทคโนโลยีการผลิต การผลิตมีหลายระดับตั้งแต่ระดับที่ใช้เทคโนโลยีระดับพื้นฐานจนถึงระดับอัตโนมัติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าเครื่องจักร/อุปกรณ์จากต่างประเทศทั้งใหม่และเก่ามาปรับใช้ในกระบวนการผลิต ทำให้ต้นทุนการบำรุงรักษาสูงกว่า

ปัญหาด้านการตลาด

มาตรการกีดกันทางการค้าทั้งในด้านภาษีและไม่ใช่ภาษี เช่น การเก็บภาษีการพ่นตลาด การวางพันธบัตรเพื่อการนำเข้า การจำกัดปริมาณโควตานำเข้า มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านความปลอดภัยของแรงงาน สวัสดิภาพสัตว์ และการประกาศมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร เช่น วัตถุเจือปนและระดับของสารปนเปื้อนขั้นต่ำ รวมถึงการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยในการผลิตที่หลากหลายตามประเทศนำเข้าประกาศบังคับใช้ เช่น HACCP BRC ISO เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการมีภาระต้นทุนที่แตกต่างกันไปตามตลาดนำเข้าต่างๆ

4. แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม

การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของไทยในระยะที่ผ่านมา ภาครัฐได้ให้ความสำคัญและกำหนดแนวนโยบายไว้อย่างชัดเจนในเรื่องการเป็นครัวของโลก ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้มีการวางแผนทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยสรุปได้ดังนี้

■ **กระทรวงสาธารณสุข** ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหาร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาหารที่ผลิตและบริโภคในประเทศมีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมกับสากล นำไปสู่การเป็นครัวของโลก มียุทธศาสตร์การดำเนินงานประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการพัฒนามาตรฐานกฎหมายให้เป็นสากล ด้านความเข้มแข็งในการกำกับดูแลให้อาหารปลอดภัย ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ

ด้านการพัฒนาบุคลากรและกระบวนการ และด้านการพัฒนาศักยภาพห้องปฏิบัติการ ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินงานมาเป็นลำดับ ตั้งแต่ 30 พฤษภาคม 2546 โดยได้ออกประกาศกระทรวง เรื่อง อาหารปลอดภัย และกำหนดมาตรการสำคัญเกี่ยวกับสารปนเปื้อนในอาหารที่ผลิต นำเข้า และจำหน่าย มาตรฐานร้านปรุงประกอบอาหาร สถานที่ผลิตอาหารแปรรูปที่ต้องได้ GMP และมาตรการห้ามนำเข้าสารเคมีที่มีปัญหา ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้มีการประสานการดำเนินงานร่วมกับทุกกระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์

■ **กระทรวงอุตสาหกรรม** โดยสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมได้จัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมอาหาร ปี พ.ศ. 2553 - 2557 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2552 แผนดังกล่าวประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในระดับภาพรวม และยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในระดับกลุ่มสินค้า แบ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น และกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารในแต่ละกลุ่มสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายการขยายตัวของอุตสาหกรรมอาหารเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี เพิ่มจำนวนโรงงานให้ได้รับการรับรองความปลอดภัยของอาหารตามมาตรฐานสากลไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และเพิ่มสัดส่วนการส่งออกอาหารแปรรูปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60 ของมูลค่าส่งออกอาหารโดยรวม

■ **คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ** ได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2553 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นกรอบในการกำหนดแนวทางที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการอาหารของประเทศ ทั้งในด้านความมั่นคงทางอาหาร คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร และอาหารศึกษา โดยมีกรอบในการจัดทำผนวกไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นกรอบในการขอรับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อดำเนินการตามกรอบยุทธศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2555 - 2559

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมยา

“ยารักษาโรค” เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตยาภายในประเทศจึงเป็นการเสริมความมั่นคงด้านสุขภาพและความปลอดภัยของประชากร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว ปัจจุบันตลาดยาในประเทศไทยมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1 แสนล้านบาท โดยสัดส่วนระหว่างมูลค่าการผลิตและมูลค่าการนำเข้าอยู่ที่ประมาณ 30 : 70 เนื่องจากยาที่ผลิตในประเทศส่วนใหญ่เป็นยาสามัญ (Generic Drugs) ที่มีราคาไม่สูงและผลิตเพื่อตอบสนองตลาดภายในเป็นหลัก

1. สถานภาพ

การผลิต

อุตสาหกรรมการผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

อุตสาหกรรมการผลิตวัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตยา ได้แก่ **ตัวยาสำคัญ (Active Ingredient)** หรือ สารออกฤทธิ์ทางยา เช่น พาราเซตามอล และแอสไพริน เป็นต้น และ**ตัวยาส่วย (Inert Substance)** เช่น สารช่วยให้ผงยาตอกเป็นเม็ดยาได้ สารช่วยให้เม็ดยามีการกระจายตัวดีเมื่อรับประทานไปแล้ว สารแต่งสี เป็นต้น ซึ่งการผลิตวัตถุดิบในประเทศเป็นการผลิตวัตถุดิบที่มีผู้ค้นพบอยู่แล้ว ทั้งนี้ การผลิตวัตถุดิบจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสูง และเงินทุนมาก ส่วนใหญ่จึงเป็นการร่วมทุนจากต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีผู้ผลิตวัตถุดิบในประเทศจำนวน 7 ราย และมีวัตถุดิบที่ผลิตเองภายในประเทศเพียง 17 ชนิด¹ โดยผู้ผลิตแต่ละรายจะมีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำชนิดกัน หรือหากซ้ำจะเป็นการผลิตให้เพียงพอเพื่อใช้ในการผลิตยาสำเร็จรูปของตนเอง และมีการจำหน่ายให้แก่บริษัทอื่นน้อยมาก ส่งผลให้ปริมาณวัตถุดิบตัวยาส่งผลิตได้ในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบตัวยาสปริมาณมากมายสมตารับเป็นยาสำเร็จรูป โดยวัตถุดิบตัวยานำเข้ามีสัดส่วนสูงถึงประมาณร้อยละ 90 ของปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตยาสำเร็จรูป

อุตสาหกรรมผลิตยาสำคัญ (Generic Drugs)

ยาแผนปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นยาที่ได้รับการวิจัยและพัฒนาจากผู้ผลิตยาระดับนานาชาติและนำเข้ามาจำหน่าย ทำให้ยามีราคาแพง ซึ่งเรียกยาลำนี้ว่า **ยาดั้งตำรับ (Original Drugs)** ส่วนยาที่ผลิตในประเทศต้องรอกันว่ายาตัวนั้นหมดสิทธิบัตรก่อนจึงจะสามารถทำการผลิตออกมาจำหน่ายได้ ยาที่ผลิตได้ในประเทศจะเรียกว่า **ยาสำคัญ (Generic Drugs)** ซึ่งเป็นยาสำคัญ

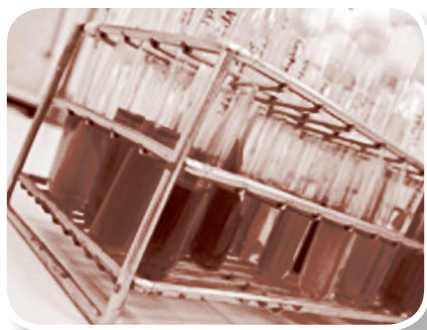

¹ โครงการจัดท่ายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์อุตสาหกรรมยา, 2553.

ที่ผู้ผลิตยาในประเทศทำการผลิต โดยผู้ผลิตจะนำเข้าวัตถุดิบตัวยาสำคัญจากต่างประเทศมาพัฒนาตำรับ (Formulation) แล้วผสมและบรรจุเป็นยาสำเร็จรูปในรูปแบบต่างๆ เช่น ยาเม็ด ยาแคปซูล และยาน้ำ เพื่อนำไปใช้ในการรักษา โดยกลุ่มยาที่มีมูลค่าการผลิตสูงสุด ได้แก่ กลุ่มยาแก้ปวด/แก้ไ้ สำหรับผู้ผลิตยาแผนปัจจุบัน ขณะนี้มีจำนวน 169 ราย เป็นผู้ผลิตยาที่ได้รับรองมาตรฐานการผลิตยา (Good Manufacturing Practice : GMP) 156 ราย²

ในช่วงปี 2551 - 2554 ปริมาณการผลิตยาและผลิตภัณฑ์เภสัชกรรมในประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จาก 25,780.82 ตัน ในปี 2551 เป็น 28,692.78 ตัน ในปี 2554 หรือมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี โดยการผลิตมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง หลังจากปี 2551 เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจโลกและปัญหาการเมืองในประเทศได้ปรับตัวดีขึ้น ทำให้กำลังซื้อของผู้บริโภคสูงขึ้น คำสั่งซื้อทั้งในประเทศและประเทศคู่ค้าจึงเริ่มกลับมา นอกจากนี้ผู้ผลิตยังได้ปรับปรุงคุณภาพของสินค้าให้เป็นที่ยอมรับของตลาดและผู้ว่าจ้างผลิตด้วย รวมทั้งมาตรการควบคุมการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของภาครัฐที่ให้อย่างเหมาะสมในประเทศทดแทนมากขึ้น ตลอดจนโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ยังดำเนินอย่างต่อเนื่อง ล้วนเป็นปัจจัยในการสร้างโอกาสให้เกิดความต้องการยาสามัญในประเทศเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อปริมาณการผลิตให้เกิดการขยายตัวมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในปี 2554 ปริมาณการผลิตหดตัวลงเมื่อเทียบกับ 2 - 3 ปีก่อน เนื่องจากมีบางรายการซึ่งเคยมีความต้องการสูงถูกควบคุมการจำหน่าย ทำให้ความต้องการลดลง ประกอบกับผู้ผลิตได้เลิกผลิตยาบางชนิดที่ไม่ทำกำไร ตลอดจนปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ช่วงปลายปี ทำให้โรงงานผลิตยาได้รับความเสียหายไม่สามารถดำเนินการผลิตได้ หรือแม้โรงงานที่ไม่ได้รับความเสียหายแต่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงได้หยุดการผลิตชั่วคราวเช่นกัน เพราะต้องเตรียมการป้องกันสายการผลิต ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ปริมาณการผลิตลดลง

² สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555.

การจำหน่าย

ช่องทางการจำหน่ายหลักของผู้ประกอบการ คือ โรงพยาบาล ซึ่งแบ่งเป็นโรงพยาบาลรัฐบาล และโรงพยาบาลเอกชน โดยสัดส่วนระหว่างโรงพยาบาลรัฐบาลและเอกชน คือ ร้อยละ 80 : 20 สำหรับการจำหน่ายในโรงพยาบาลของรัฐบาล ผู้ผลิตจะต้องทำการประมูลเพื่อจำหน่ายยา ทำให้เกิดการแข่งขันสูงด้านราคาระหว่างผู้ผลิตด้วยกัน ผู้ผลิตจึงเริ่มมีแผนที่จะวางจำหน่ายสินค้าในช่องทางร้านขายยามากขึ้น เนื่องจากเป็นตลาดที่มีการเติบโตดี โดยจะวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ใหม่ในร้านขายยาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค รวมถึงการหาลูกค้าร้านขายยาใหม่ๆ ด้วย ทั้งนี้ สัดส่วนระหว่างโรงพยาบาล และร้านขายยาโดยประมาณ คือ ร้อยละ 70 : 30

ในช่วงปี 2551 - 2554 การจำหน่ายมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ มีปริมาณเพิ่มขึ้น จาก 24,751.99 ตัน ในปี 2551 เป็น 28,673.10 ตัน ในปี 2554 หรือเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทำให้มีความต้องการใช้ยาที่ผลิตในประเทศเพิ่มขึ้น ประกอบกับคนไทยหันมาใส่ใจต่อสุขภาพมากขึ้น รวมทั้งผู้ผลิตได้จัดรายการส่งเสริมการขายออกมาอย่างต่อเนื่อง แต่ราคาที่ผู้ผลิตจำหน่ายกลับไม่สูงมากนัก เนื่องจากการแข่งขันด้านราคาที่สูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปริมาณการจำหน่ายยาและผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม ในปี 2554 มีทิศทางลดลง เมื่อเทียบกับช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีบางรายการที่ผู้ผลิตเคยจำหน่ายได้ในปริมาณมากในปีก่อนถูกเปลี่ยนประเภทจากยาอันตรายเป็นยาควบคุมพิเศษ ต้องสั่งจ่ายโดยแพทย์ เพื่อจำกัดปริมาณการกระจายยา และลดช่องทางการจำหน่ายไม่ให้มีการนำไปใช้เป็นสารตั้งต้นในการผลิตยาเสพติด ส่งผลให้ผู้ผลิตไม่สามารถจำหน่ายยานิรณันได้ในวงกว้างเช่นที่ผ่านมา นอกจากนี้การเกิดอุทกภัยในช่วงปลายปีได้ส่งผลต่อการจำหน่ายยา เนื่องจากมีปัญหาด้านการกระจายสินค้า รวมทั้งยังไม่สามารถผลิตสินค้าได้ทันต่อความต้องการจากการที่โรงงานต้องหยุดผลิตชั่วคราว ตลอดจนโรงพยาบาลและร้านขายยาไม่สามารถเปิดให้บริการได้ตามปกติ และผู้ผลิตต้องเตรียมสินค้าเพื่อรองรับการรับคืนยาที่เสียหายด้วย

การนำเข้า - การส่งออก

การนำเข้า

ในช่วงปี 2551 - 2554 มูลค่าการนำเข้ายารักษาโรคขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 33,581.61 ล้านบาท ในปี 2551 เป็น 39,678.40 ล้านบาท ในปี 2554 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี ยาที่มีมูลค่าการนำเข้าสูงส่วนใหญ่จะเป็นยาที่ไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ เนื่องจากเป็นยาสิทธิบัตรของผู้ผลิตเวชภัณฑ์ชั้นนำของโลก หรือส่วนหนึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการจัดหาแหล่งวัตถุดิบ และปัญหาการผลิตในประเทศที่เทคโนโลยียังไม่ได้มาตรฐาน หรือเป็นยานวัตกรรม ที่ยังไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ ทั้งนี้ กลุ่มยาที่มีมูลค่าการนำเข้าสูง ได้แก่ กลุ่มยารักษาเม็ดเลือด กลุ่มยาปฏิชีวนะ และกลุ่มยาลดไขมันในเลือด³

มูลค่าการนำเข้ายารักษาโรคขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี เพราะธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนยังคงมีแนวโน้มขยายตัวที่ดี ส่งผลให้ผู้ป่วยที่มีรายได้สูงมีความต้องการยาที่เป็นที่ยอมรับจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น รวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุเริ่มให้ความใส่ใจสุขภาพของตนเองมากขึ้น และเข้ารับการตรวจร่างกายอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้บริษัทยานำเข้าได้ใช้กลยุทธ์รูปแบบต่างๆ เช่น การจำหน่ายยาให้กับบุคลากรทางการแพทย์โดยตรง การเริ่มปรับราคายาบางรายการลงมาให้สอดคล้องกับรายได้ของประชากร และการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการขาย นอกจากนี้การนำเข้ายาสามัญที่เป็นคู่แข่งกับผู้ผลิตในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน แต่มีข้อสังเกตว่า แม้มูลค่าการนำเข้าจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่เป็นการขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง เนื่องจากโรงพยาบาลของรัฐมีแนวโน้มที่จะใช้ยาสามัญมากขึ้น เพื่อควบคุมค่าใช้จ่ายให้มีความเหมาะสมและลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยลง อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์อุทกภัยในช่วงปลายปี 2554 เป็นโอกาสให้มีการนำเข้ายามาจำหน่ายมากขึ้น เพื่อทดแทนยาที่ไม่สามารถผลิตได้ และเป็นการป้องกันการขาดแคลนยาที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าว จึงทำให้มูลค่าการนำเข้าขยายตัวสูงขึ้นกว่าปีก่อน

³ โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากอุตสาหกรรมยา, 2553.

การส่งออก

ในช่วงปี 2551 - 2554 มูลค่าการส่งออกยารักษาโรคขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 5,418.18 ล้านบาท ในปี 2551 เป็น 6,506.05 ล้านบาท ในปี 2554 ซึ่งมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี โดยยารักษาโรคที่ส่งออกเป็นยาสำเร็จรูปประเภทยาสามัญ รวมทั้งยาที่รับจ้างผลิต ซึ่งการขยายตัวของการส่งออกยา เนื่องมาจากผู้ผลิตได้พัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพเป็นที่เชื่อมั่นของประเทศคู่ค้า สามารถขึ้นทะเบียนยาได้เพิ่มขึ้น และเริ่มจำหน่ายได้แล้วในหลายประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ตลอดจนสามารถขยายการส่งออกไปยังตลาดใหม่ๆ เช่น ตลาดตะวันออกกลาง และอเมริกาใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ภายหลังจากการชะลอตัวของภาวะเศรษฐกิจในช่วงปี 2551 ได้ส่งผลให้ผู้บริโภคในตลาดโลกหันมาซื้อยาสามัญที่ผลิตเลียนแบบยาดันตำรับมากขึ้น เพราะมีราคาถูกกว่า จึงเป็นการสร้างโอกาสทำให้การส่งออกยาสามัญที่ผลิตในประเทศ ตลอดจนผู้ผลิตยาของไทยเริ่มได้รับความเชื่อถือจากผู้ผลิตเวชภัณฑ์ชั้นนำของโลกให้ทำการผลิตยาเพื่อป้อนตลาดทั้งในประเทศและกลุ่มอาเซียน ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกยาเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม มูลค่าการส่งออกในช่วงปี 2554 มีการขยายตัวต่ำ เนื่องจากความต้องการในประเทศสูงขึ้นในช่วงที่เกิดปัญหาอุทกภัย รวมทั้งผู้ผลิตต้องเตรียมยาไว้เพื่อปรับเปลี่ยนกับสินค้าที่เสียหายจากโรงพยาบาล/ร้านขายยาที่ประสบอุทกภัยด้วย

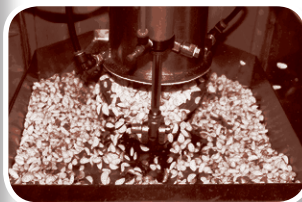
ตลาดสำคัญ/ส่วนแบ่งตลาด/คู่ค้า/คู่แข่ง

ตลาดนำเข้า

ตลาดสำคัญของไทยในการนำเข้ายารักษาโรคในช่วงปี 2551-2554 ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ และสหราชอาณาจักร ซึ่งยาที่นำเข้าจากประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นยาสิทธิบัตร ซึ่งไม่สามารถผลิตได้ในประเทศ โดยการนำเข้าจากประเทศดังกล่าวมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 16,264.50 ล้านบาท หรือกว่าร้อยละ 40 ของมูลค่าการนำเข้ายารักษาโรคทั้งหมด สำหรับแหล่งนำเข้าวัตถุดิบตัวยาคที่สำคัญของไทย คือ อินเดีย และจีน นอกจากนี้การที่ความต้องการยาสามัญในประเทศมีมากขึ้น ทำให้มูลค่าการนำเข้ายาสามัญจากประเทศคู่แข่ง ได้แก่ อินเดีย และจีน (ซึ่งเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบด้านต้นทุน เพราะสามารถผลิตวัตถุดิบตัวยาคได้เอง) มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมูลค่าการนำเข้าจากจีนและอินเดีย เพิ่มขึ้นประมาณ 1 เท่าตัว จาก 1,964.43 ล้านบาท ในปี 2551 เป็น 4,127.85 ล้านบาท ในปี 2554

ตลาดส่งออก

ตลาดส่งออกยารักษาโรคที่สำคัญของไทยในช่วงปี 2551 - 2554 ได้แก่ เมียนมาร์ เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย และญี่ปุ่น โดยการส่งออกไปยังประเทศดังกล่าวมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 3,875.19 ล้านบาท หรือกว่าร้อยละ 60 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด สำหรับคู่แข่งของไทยที่สำคัญในตลาดส่งออกหลัก ได้แก่ มาเลเซีย และสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศในอาเซียนที่มีการผลิตยาได้มาตรฐาน PIC/S (*Pharmaceutical Inspection Co-operation Scheme*) อันเป็นมาตรฐานการผลิตระดับสากลแล้ว

2. แนวโน้มอุตสาหกรรมยา

แนวโน้มอุตสาหกรรมยาในตลาดโลก

ค่าใช้จ่ายด้านยาของตลาดโลกในปี 2558 คาดว่าจะมีมูลค่าสูงถึง 1,100 พันล้านเหรียญสหรัฐ เติบโตเฉลี่ยต่อปีที่ร้อยละ 3 - 6 โดยสหรัฐอเมริกาจะมีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านยาประมาณร้อยละ 31 ลดลงจากร้อยละ 41 ในปี 2548 และประเทศผู้นำของสหภาพยุโรป 5 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน และอิตาลี จะมีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านยาร้อยละ 13 ลดลงจากร้อยละ 20 ในปี 2548 ส่วนญี่ปุ่น ประเทศในสหภาพยุโรปที่เหลือ และแคนาดา ยังคงมีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านยาคงที่ คือ ร้อยละ 11.6 - 7 และ 2 - 3 ตามลำดับ ในขณะที่ตลาดเกิดใหม่ (*Emerging Market*) ใน 17 ประเทศ

ได้แก่ จีน อินเดีย บราซิล รัสเซีย เวเนซุเอลา โปแลนด์ อาร์เจนตินา ตุรกี เม็กซิโก เวียดนาม แอฟริกาใต้ ไทย อินโดนีเซีย โรมาเนีย อียิปต์ ปากีสถาน และยูเครน จะมีส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 28 จากร้อยละ 12 ในปี 2548 ซึ่งการเติบโตอย่างรวดเร็วของค่าใช้จ่ายด้านยาในตลาดเกิดใหม่เป็นผลจากค่าใช้จ่ายในยาสามัญ ทำให้คาดว่าค่าใช้จ่ายด้านยาสามัญในตลาดโลกจะมีส่วนแบ่งเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39 จากร้อยละ 20 ในปี 2548 หรือคิดเป็นมูลค่า 400 - 430 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยร้อยละ 70 ของมูลค่าค่าใช้จ่ายด้านยาสามัญมาจากตลาดเกิดใหม่ สำหรับยาที่มีสิทธิบัตรจะเริ่มทยอยหมดอายุสิทธิบัตรลงในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ส่วนแบ่งค่าใช้จ่ายของยาที่มีสิทธิบัตรลดลงเหลือร้อยละ 53 จากร้อยละ 64 ในปี 2548 ดังนั้น บริษัทผู้ผลิตเวชภัณฑ์ชั้นนำของโลกจึงให้ความสำคัญกับตลาดเกิดใหม่ และยาสามัญมากขึ้น⁴

แนวโน้มอุตสาหกรรมยาในประเทศ

อุตสาหกรรมยาของไทยคาดว่าปริมาณการผลิตจะขยายตัว ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากภาครัฐควบคุมการเบิกจ่ายค่ายาในสวัสดิการข้าราชการรัดกุมมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการส่งจ่ายยาเกินความจำเป็น ด้วยการดูแลการเบิกจ่ายให้มีความเหมาะสม และใช้ยาสามัญในประเทศทดแทน รวมทั้งงบประมาณอุดหนุนจากภาครัฐรายหัวตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมยาในประเทศ และส่งผลให้ปริมาณการจำหน่ายยาในประเทศเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้สภาพการแข่งขันด้านราคาของยาสามัญจะสูงขึ้นเช่นกัน เพราะนอกจากผู้ผลิตในประเทศจะแข่งขันกันเองแล้ว ยังต้องแข่งขันกับยาสามัญนำเข้าด้วย ซึ่งผู้ผลิตเวชภัณฑ์ชั้นนำเริ่มให้ความสำคัญกับยาประเภทนี้มากขึ้น ตามความต้องการของตลาดโลก ด้านมูลค่าการนำเข้า คาดว่ายังคงขยายตัวจากจำนวนผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของภาครัฐที่รัดกุมอาจทำให้อัตราการเติบโตของการนำเข้าไม่สูงมากนัก ส่วนมูลค่าการส่งออกคาดว่าจะขยายตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากผู้ผลิตขยายตลาดใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถพัฒนาการผลิตจนได้คุณภาพเป็นที่ยอมรับ

⁴ Institute for Healthcare Informatics, "The Global Use of Medicines: Outlook Through 2015," <http://www.imshealth.com/deployedfiles/ims/Global/Content/Insights/IMS%20Institute%20for%20Healthcare%20Informatics/Global_Use_of_Medicines_Report.pdf>.

ในระดับสากล ทำให้ผู้ผลิตเวชภัณฑ์ชั้นนำของโลกว่าจ้างบริษัทของไทยผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายทั้งตลาดในประเทศ กลุ่มอาเซียน และขยายไปสู่กลุ่มยุโรปในลำดับต่อไป

จ. ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาแบ่งได้ดังนี้

- **ด้านทรัพยากรบุคคล** อุตสาหกรรมยายังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ความรู้ และประสบการณ์ โดยเฉพาะด้านการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิต และสิทธิบัตร
- **ด้านการผลิต** อุตสาหกรรมยาเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องการเงินลงทุนสูงเพื่อพัฒนาสถานที่และเครื่องจักร ตลอดจนยังต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบด้วยยา ทำให้ไม่สามารถควบคุมราคาค่าต้นทุนที่เหมาะสม และป้องกันการขาดแคลนได้ รวมทั้งผู้ผลิตยาของไทยไม่สามารถผลิตยาที่อยู่ภายใต้สิทธิบัตรได้
- **ด้านการตลาด** อุตสาหกรรมยามีการแข่งขันด้านราคาสูงมาก ทำให้ผลกำไรจากการประกอบการไม่สูง ไม่จูงใจให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มการนำเข้ายาที่มีราคาถูกจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขันกับยาที่ผลิตภายในประเทศมากขึ้น
- **ด้านการวิจัยและพัฒนา** การวิจัยและพัฒนาของอุตสาหกรรมยายังอยู่ในวงจำกัดและมีข้อจำกัดในการพัฒนาไปสู่ระดับอุตสาหกรรม เช่น ภาครัฐวิจัยเพื่อผลงานทางวิชาการ ในขณะที่ภาคเอกชน

ต้องการการวิจัยเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ยังขาดมาตรการสนับสนุนให้ภาคเอกชนเกิดแรงจูงใจในการวิจัยและพัฒนา ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนที่ค่อนข้างสูง

4. แนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรมยาแผนปัจจุบันในประเทศไทยยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้ป่วยในประเทศไม่สามารถเข้าถึงยาจำเป็นได้ จึงจำเป็นต้องสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนายาใหม่ๆ และส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศให้สามารถผลิตยาสามัญรายการใหม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้านยา โดยที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมยา และมีส่วนในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมยาตามภาระหน้าที่หลักของตน เช่น

■ กระทรวงอุตสาหกรรม

- **สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม** ได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมยาเมื่อปี 2553 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- **สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน** มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมยา 4 ประเภท ดังนี้

- 1) ประเภท 6.5 **"กิจการผลิตยาและ/หรือสารออกฤทธิ์สำคัญในยา"** เป็นการส่งเสริมการลงทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการยาภายในประเทศในการพัฒนาและปรับปรุงโรงงานเดิมหรือลงทุนสำหรับโรงงานใหม่ให้สามารถรองรับการผลิตยาให้ได้ตามมาตรฐานของ PIC/S ตลอดจนสร้างแรงจูงใจให้ต่างชาติเข้ามาใช้ไทยเป็นฐานในการผลิตยา ตลอดจนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ช่วยจัดการกีดกันทางการค้า และผลักดันให้อุตสาหกรรมยาของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภคและระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

2) ประเภท 7.19.2 “กิจการวิจัยและพัฒนาและ/หรืออุตสาหกรรมการผลิตสารเวชภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีชีวภาพ”

3) ประเภท 7.20 “กิจการวิจัยและพัฒนา”

4) ประเภท 7.21 “กิจการบริการทดสอบทางวิทยาศาสตร์”

ทั้งนี้ ประเภทกิจกรรมในข้อ 2) - 4) เป็นการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาในอุตสาหกรรมยา

■ กระทรวงสาธารณสุข

• คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบนโยบายแห่งชาติด้านยา และยุทธศาสตร์การพัฒนา ระบบยาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2554 ตามที่กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติได้นำเสนอ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาลุทธิยาที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนสร้างระบบการจ่ายอย่างสมเหตุผล รวมถึงส่งเสริมการเข้าถึงยาจำเป็น และพัฒนาอุตสาหกรรมยาภายในประเทศให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

• กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกประกาศ ณ วันที่ 14 เมษายน 2554 เรื่อง การกำหนด รายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิตยาแผนปัจจุบันตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2554 (ซึ่งเป็น GMP ตามแนวทางของ PIC/S และให้ประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับนี้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 90 วัน นับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป) ทั้งนี้ เพื่อให้การผลิตยาแผนปัจจุบันในประเทศไทยมีคุณภาพมาตรฐานเท่าสากล ซึ่งจะสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนผู้ซื้อยา และสามารถส่งออกแข่งขันในตลาดยาต่างประเทศได้

.....

ดำเนินการโดย : คณะทำงานจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

ที่ปรึกษา : นายโสภณ ผลประสิทธิ์

นายหทัย อุไทย

นายพิชัย ตั้งชนะชัยอนันต์

คณะทำงาน : นางวารี จันทร์เนตร

นางธนพรพรณ ไททยะเสวี

นางศุภิดา เสมมีสุข

นายศุภชัย วัฒนวิทย์กรรม

นายบุญอนันต์ เสวตสิทธิ์

นายชาลี ชันศิริ

นางสาวสมานลักษณ์ ตันทิกุล

นางสาวชัตติยา วิจารณ์

นายศักดิ์ชัย สนิสนม

นางสาวกุลชลี โหมดพลาย

นางสาวสิรินยา ลิ้ม

นางสาวรวงคณา พงศาปาน

สถานที่ติดต่อ : สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม
75/6 ถนนพระรามที่ 6 แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0 2202 4274 , 0 2202 4284 โทรสาร 0 2644 7023

Website : www.oie.go.th

Facebook : www.facebook.com/oieprnews

Twitter : http://twitter.com/oie_news

พิมพ์ที่ บริษัท วงศ์สว่างพับลิชชิง แอนด์ พรินติ้ง จำกัด
เลขที่ 2 ถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอยจรัญฯ 86/1 แขวงบางอ้อ
เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700
โทร. 0-2880-1876 แฟกซ์. 0-2879-1526
www.wswp.co.th

Industrial Intelligence Unit (IIU) คืออะไร?

ระบบเครือข่ายข้อมูลเพื่อการขึ้นนำและเตือนภัยของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย 9 ระบบข้อมูล หรือ 9 IIU ได้แก่

- อุตสาหกรรมไทยในภาพรวม
<http://iiu.oie.go.th>
- อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
<http://iiu.oie.go.th/Textile/default.aspx>
- อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า
<http://iiu.oie.go.th/iron/default.aspx>
- อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์
<http://iiu.oie.go.th/electronics/default.aspx>
- อุตสาหกรรมยานยนต์
<http://iiu.oie.go.th/Automotive/default.aspx>
- อุตสาหกรรมอาหาร
<http://iiu.oie.go.th/food/default.aspx>
- อุตสาหกรรมพลาสติก
<http://iiu.oie.go.th/ptit/default.aspx>
- ฐานข้อมูลด้านการรับรองมาตรฐานไอเอสโอ
<http://iiu.oie.go.th/ISO/default.aspx>
- ฐานข้อมูลด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในภูมิภาคอาเซียน
<http://iiu.oie.go.th/IUasean/default.aspx>

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม

75/6 ถนนพระรามที่ 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2202 4274, 0 2202 4284

โทรสาร 0 2644 7023

OFFICE OF INDUSTRIAL ECONOMICS

75/6 Rama 6 Rd., Ratchathewee, Bangkok 10400

Telephone 0 2202 4274, 0 2202 4284

Fax 0 2644 7023

www.oie.go.th